

Практична робота №1.

Паспортизація санітарно-технічного стану
робочих місць

- Метою паспортизації санітарно-технічного стану, робочого місця є виявлення усіх виробничих небезпек для розробки проектів інженерно-технічних та організаційних рішень у створенні безпечних і здорових умов праці. Відповідно до типової ієрархічної структури виробництва (цех, дільниця, робоча зона бригади, робоче місце) одиничним елементом виробництва є робоче місце. На ньому проявляються всі шкідливі і небезпечні виробничі фактори, які діють на працюючого і визначають ефективність його виробничої діяльності. Базовим елементом паспортизації є карта умов праці, яка відбиває три трудових, санітарно-гігієнічних і технічних факторів безпеки.

- Фактичний стан умов праці оцінюється на робочих місцях, де виконуються роботи, передбачені галузевим переліком робіт з важкими і шкідливими, особливо важкими та особливо шкідливими умовами праці, на яких можуть встановлюватися доплати робітникам за умови праці, затвердженим міністерством, відомством за погодженням з комітетом профспілки.

- *Атестація робочих місць за умовами праці* – це комплексна оцінка всіх факторів виробничого середовища і трудового процесу, супутніх соціально-економічних факторів, що впливають на здоров'я і працездатність працівників в процесі трудової діяльності.

Атестація проводиться на підприємствах, в організаціях, установах незалежно від форм власності й господарювання, де технологічний процес, використовуване обладнання, сировина та матеріали є потенційними джерелами шкідливих і небезпечних виробничих факторів, що можуть несприятливо впливати на стан здоров'я працівників, а також на їхніх нащадків як тепер, так і в майбутньому.

Атестація робочих місць проводиться відповідно до НПАОП 0.00-6.23-92: Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженого постановою КМУ від 01.08.92 за № 442, та “Методичних рекомендацій для проведення атестації робочих місць за умовами праці”, затверджених постановою Міністерства праці України від 01.09.92 за № 41.

Атестація робочих місць передбачає:

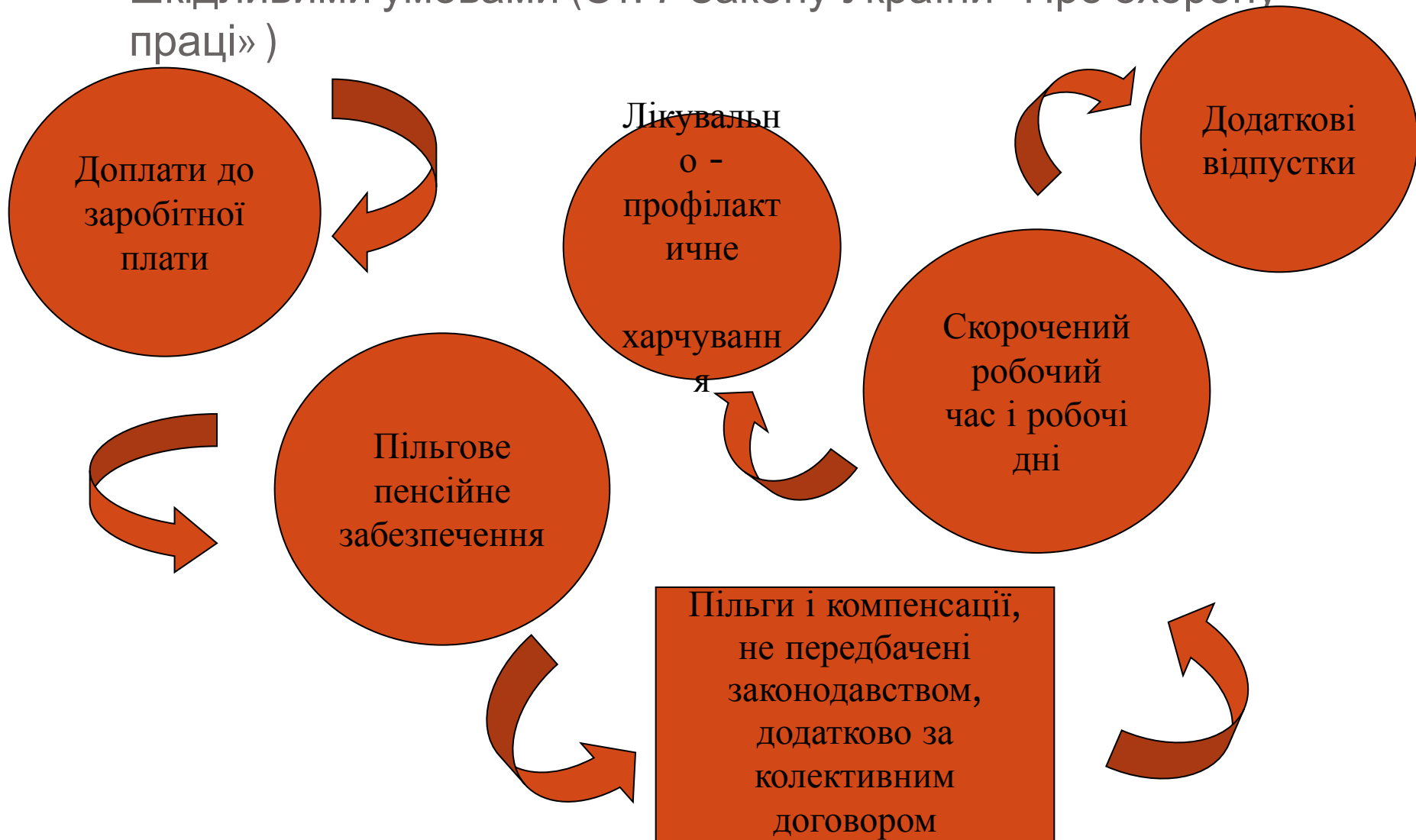
- - виявлення на робочому місці шкідливих і небезпечних виробничих факторів та причин їх виникнення;
- - дослідження санітарно-гігієнічних факторів виробничого середовища, важкості й напруженості трудового процесу на робочому місці;
- - комплексну оцінку факторів виробничого середовища і характеру праці щодо відповідності їх вимогам стандартів, санітарних норм і правил;
- - обґрунтування віднесення робочого місця до відповідної категорії за шкідливими умовами праці;
- - підтвердження (встановлення) права працівників на пільгове пенсійне забезпечення, додаткову відпустку, скорочений робочий день, інші пільги і компенсації залежно від умов праці;
- - перевірку правильності застосування списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, що дають право на пільгове пенсійне забезпечення;
- - розв'язання спорів, які можуть виникнути між юридичними особами і громадянами (працівниками) стосовно умов праці, пільг і компенсацій;
- - розроблення комплексу заходів по оптимізації рівня гігієни і безпеки, характеру праці і оздоровлення трудящих;
- - вивчення відповідності умов праці рівневі розвитку техніки і технології, удосконалення порядку та умов установа і призначення пільг і компенсацій.

- *Періодичність атестації*
встановлюється підприємством у колективному договорі, але не рідше одного разу на 5 років.
- *Відповідальність* за своєчасне та якісне проведення атестації покладається на керівника (власника) підприємства, організації.

За результатами атестації складається перелік:

- робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких підтверджено право на пільги і компенсації, передбачені законодавством;
- робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких пропонується встановити пільги і компенсації за рахунок коштів підприємства згідно з ст.26 Закону України "Про підприємства", і ст.13 Закону України "Про пенсійне забезпечення";
- робочих місць з несприятливими умовами праці, на яких необхідно здійснити першочергові заходи по їх поліпшенню.

Система пільг та компенсацій за роботу з важкими та шкідливими умовами (Ст. 7 Закону України «Про охорону праці»)

Згідно зі ст.13 Закону України “Про пенсійне забезпечення” пенсії за віком на пільгових умовах призначаються працівникам, зайнятим повний робочий день на роботах з шкідливими та важкими, особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці, за Списком № 1 і 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.03, і за результатами атестації робочих місць.

- За Списком №1 з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці,
 - чоловіки - після досягнення 50 років і при стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 10 років на зазначених роботах;
 - жінки - після досягнення 45 років і при стажі роботи не менше 15 років, з них не менше 7 років 6 місяців на зазначених роботах

- За Списком №2 із шкідливими і важкими умовами праці,
 - чоловіки - після досягнення 55 років і при стажі роботи не менше 25 років, з них не менше 12 років 6 місяців на зазначених роботах;
 - жінки - після досягнення 50 років і при стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 10 років на зазначених роботах.

- Законом України “Про відпустки” ст.7 встановлено, що щорічна додаткова відпустка за роботу в шкідливих і важких умовах праці надається працівникам за Списком виробництв, цехів, професій і посад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.97 № 1290 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13.05.03 №679 із змінами за постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.04 №1674) і за результатами атестації робочих місць.

- Скорочена тривалість робочого тижня встановлюється працівникам, які працюють в шкідливих умовах праці, передбачених в Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.02 №163(редакція від **28.10.2016**) і за результатами атестації робочих місць.

- Нормативним документом для видачі молока є постанова Державного комітету СРСР з праці та соціальних питань Президії ВЦРПС від 16.12.87 №731/П-13 “О порядке бесплатной выдачи молока или других равноценных пищевых продуктов рабочим и служащим, занятым на работах с вредными условиями труда” на підставі Переліку хімічних речовин, під час роботи з якими в профілактичних цілях рекомендується вживати молоко або інших рівноцінних харчових продуктів, у разі перевищення гранично допустимих концентрацій цих речовин на робочому місці.
- Молоко видається по 0,5 л за зміну незалежно від її тривалості в дні фактичної зайнятості працівника на роботах, пов'язаних з їх виробництвом або застосуванням, і за результатами атестації робочих місць у порядку, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.92 №442.

- **Визначення розміру доплат, в залежності від фактичного стану умов праці, проводиться згідно „Типового положення “Об оценке условий труда на рабочих местах и порядок применения отраслевых перечней работ, на которых могут устанавливаться доплаты рабочим за условия труда” від 03.10.1986 № 387/22-78 (редакція від 04.06.2013).**

Методика визначення полягає в розрахунку кількості балів за ступінь шкідливості факторів виробничого середовища і важкості робіт. Бали, що присвоюються факторам обираються згідно „Критеріям оцінки умов праці” (Додаток Б). При цьому для оцінки впливу даного фактора на стан умов праці враховується тривалість його дії протягом зміни. Бали, встановлені за ступенями шкідливості факторів і важкості робіт, коригуються за формулою:

$$X_{\text{факт.}} = X_{\text{ст.}} \cdot T, \quad (1.1)$$

де $X_{\text{ст.}}$ - ступінь шкідливості або важкості робіт, що встановлена згідно „Критерій оцінки умов праці” (Додаток Б), та зазначається у графі 5 Карти умов праці;

T - відношення часу дії даного чинника до тривалості робочої зміни. Якщо час дії цього чинника складає більше 90% робочої зміни, то $T = 1$.

Таблиця 1.1 - Розмір доплат залежно від фактичного стану умов праці

На роботах	Фактично балів			Розмір доплат до тарифної ставки (окладу), %		
З важкими та шкідливими умовами праці	До 2	2,1 - 4,0	4,1 - 6,0	4	8	12
З особливо важкими та особливо шкідливими умовами праці	6,1 - 8,0	8,1 - 10,0	більше 10,0	16	20	24

- Карта умов праці на робочому місці становить основу санітарно-технічного паспорту виробничої дільниці (бригади, майстерні, цеху тощо). До санітарно-технічного паспорта дільниці входить збірна інформація з карт умов праці на робочих місцях, додаткова характеристика засобів колективного користування (будівлі, побутові й допоміжні приміщення, засоби колективного захисту, під'їзні шляхи).

КАРТА УМОВ ПРАЦІ

Підприємство (організація,
установа) _____
Виробництво _____

Номер робочого місця _____
Професія (посада) _____

Цех (дільниця, відділ) _____ (код по ЄТКД, КД, повне найменування)
Номери аналогічних робочих місць _____

Таблиця А.1 - Оцінка факторів виробничого і трудового процесу

Чинники виробничого середовища і трудового процесу	Значення фактора (ГДК, ГДР)		Умови і характер праці			Тривалість дії фактора, % за зміну	Примітка
	Допуст.	Факт.	1 ст	2 ст	3 ст		
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Шкідливі хімічні речовини:							
а) 1 клас небезпеки							
б) 2 клас небезпеки							
в) 3-4 клас небезпеки							
2. Пил переважно фіброгенної дії							
3. Шум							
4. Інфразвук							
5. Ультразвук							
6. Неіонізуючі: випромінювання							
а) промислової частоти							
б) радіотехнічних діапазонів							
7. Рентгенівське випромінювання							
8. Мікроклімат:							
а) температура повітря							
б) швидкість руху повітря							
в) відносна вологість							
9. Освітлення:							
а) природне							
б) штучне							
10. Важкість праці:							
а) дрібні стереотипні рухи кистей і пальців рук, кількість за зміну							
б) робоча поза							
в) нахил тулуба							

1	2	3	4	5	6	7	8
11. Напруженість праці:							
а) увага							
б) напруженість аналізаторних функцій							
в) емоційна та інтелектуальна напруженість							
г) одноманітність							
12. Змінність							
Разом							

I. Гігієнічна оцінка умов праці

II. Оцінка технічного та організаційного рівня

III. Атестація робочого місця

IV. Рекомендації щодо поліпшення умов праці, їх економічне обґрунтування

Таблиця А.2 – Пільги та компенсації

	Діючі	Запропоновані	Витрати, грн
Пенсійне забезпечення			
Доплати			
Додаткові відпустки			
Інші			

Голова атестаційної комісії _____

Члени атестаційної комісії _____

З атестацією ознайомлені _____

Завдання для практичної роботи

За вихідними даними, що наведені в таблиці В.1 (Додаток В) оцінити умови праці, занести результат до табл.1.3, визначити категорію умов праці, запропонувати систему пільг та компенсацій (у разі потреби), встановити існує (чи ні) необхідність у поліпшенні умов праці.

Таблиця 1.3 – Оцінка факторів виробничого і трудового процесу

Чинники виробничого середовища і трудового процесу	Значення фактора (ГДК, ГДР)		Умови і характер праці			Тривалість дії фактора, % за зміну	Примітка (ф.1.1)
	Допуст.	Факт.	1 ст.	2 ст.	3 ст.		
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Шкідливі хімічні речовини: а) 1 клас небезпеки б) 2 клас небезпеки в) 3-4 клас небезпеки							

Додаток В

Таблиця В.1 - Завдання для практичної роботи з оцінки умов праці

Варіант	Професія	Фактор	Фактичне значення	Тривалість дії фактору, %	Нормативне значення
1	Арматурник	Шум, дБАекв	82	90	80
		Температура зовнішнього повітря, град.		100	
		Тепл. період	+34		+30
		Хол. період	-8		-10
		Маса вантажу, що піднімається і переміщення вантажу кг	33	40	30
		Статичне навантаження за зміну, (Кг.с) при утриманні вантажу однією рукою	40 000	25	35 000
		Знаходження в нахиленому положенні до 30°, % від зміни	53	53	До 25
2	Монтажник з монтажу сталевих та залізобетонних конструкцій	Шум, дБАекв	90	90	80
		Температура зовнішнього повітря, град.		100	
		Тепл. період	+36		+30
		Хол. період	-12		-10
		Маса вантажу, що піднімається і переміщення вантажу кг	50	40	30
		Статичне навантаження за зміну, (Кг.с) при утриманні вантажу однією рукою	40 000	25	35 000
		Знаходження в нахиленому положенні до 30°, % від зміни	80	80	До 25

ДОДАТОК Б

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УМОВ ПРАЦІ

(Витяг з класифікації умов праці і характеру праці за ступенями шкідливості і небезпечності, важкості і напруженості)

⊕ Таблиця Б.1 – Критерії оцінки умов праці

№	Фактор	Шкідливі і небезпечні умови та характер праці		
		I ступінь	II ступінь	III ступінь
1	2	3	4	5
	Шкідливі хімічні речовини:	Перевищення ГДК		
	1 клас небезпеки	до 2 разів	2,1 - 4 рази	> 4 разів
	2 клас небезпеки	до 3 разів	3,1 - 5 разів	> 5 разів
	3-4 класи небезпеки	до 4 разів	4,1 - 6 разів	>6разів
2	Пил переважно <u>фіброгенної дії</u>	Перевищення ГДК		
		до 2 разів	2,1 - 5	> 5 разів
3	Вібрація (загальна і локальна)	Перевищення ГДР		
		до 3 дБ	3,1 - 6 дБ	> 6 дБ
4	Шум	Перевищення ГДР		
		до 10 <u>дБА</u>	10 – 15 <u>дБА</u>	> 15 <u>дБА</u>
5	Інфразвук	вище ГДР	-	-
6	Ультразвук	вище ГДР	-	-
7	Неіонізуючі випромінювання: - радіочастотний діапазон - діапазон промислової частоти - оптичний діапазон (лазерне випромінювання)	вище ГДР вище ГДР вище ГДР	- - -	- - -

Приклад розрахунку

Варіант	Професія	Фактор	Фактичне значення	Тривалість дії фактору, %	Нормативне значення
3	Муляр	Шкідливі хімічні речовини, мг/м ³		90	
		3 клас небезпеки: ксилол	52		50
		толуол	30		50
		4 клас небезпеки: ацетон	250		200
		<u>бутил-ацетат</u>	210		200
		Пил переважно <u>фіброгенної дії</u> , мг/м ³	15	90	10

Таблиця 1.3 – Оцінка факторів виробничого і трудового процесу (муляр – 3 варіант)

Чинники виробничого середовища і трудового процесу	Значення фактора (ГДК, ГДР)		Умови і характер праці			Тривалість дії фактора а, % за зміну	Примітка (ф.1.1)
	Допуск Т	Факт.	1 ст	2 ст	3 ст		
1	2	3	4	5	6	7	8
1. <u>Шкідливі хімічні речовини:</u> в) 3-4 клас небезпеки						90%	
ксилол	50	52	1				1·0,9=0,9
толуол	50	30	-				-
ацетон	200	250	1				1·0,9=0,9
<u>бутил-ацетат</u>	200	210	1				1·0,9=0,9
2. Пил переважно <u>фіброгенної дії</u>	10	15	1			90%	1·0,9=0,9
Всього							2,4

ДОДАТОК Б - КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УМОВ ПРАЦІ

Таблиця Б.1 – Критерії оцінки умов праці

№	Пил переважно <u>фіброгенної дії</u>	Перевищення ГДК		
		до 2 разів	2,1 - 5	> 5 разів
2				

Таблиця 1.1 - Розмір доплат залежно від фактичного стану умов праці

На роботах	Фактично балів			Розмір доплат до тарифної ставки (окладу), %		
	До 2	2,1 - 4,0	4,1 - 6,0	4	8	12
З важкими та шкідливими умовами праці	6,1 - 8,0	8,1 - 10,0	більше 10,0	16	20	24
З особливо важкими та особливо шкідливими умовами праці						

Ксилол – фактична концентрація перевищує допустиму на 2 мг/м³ тому (до 4 разів – перший стовпчик) – 1 ступінь – 1 бал за шкідливість.

Толуол – не перевищує допустимого значення.

Ацетон - фактична концентрація перевищує допустиму на 50 мг/м³ тому (до 4 разів – перший стовпчик) – 1 ступінь – 1 бал за шкідливість.

Бутил-ацетат - фактична концентрація перевищує допустиму на 10 мг/м³ тому (до 4 разів – перший стовпчик) – 1 ступінь – 1 бал за шкідливість

ДОДАТОК Б КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УМОВ ПРАЦІ

Таблиця Б.1 – Критерії оцінки умов праці

№	Фактор	Шкідливі і небезпечні умови та характер праці		
		I ступінь	II ступінь	III ступінь
1	2	3	4	5
	Шкідливі хімічні речовини:	Перевищення ГДК		
	1 клас небезпеки	до 2 разів	2,1 - 4 рази	> 4 разів
	2 клас небезпеки	до 3 разів	3,1 - 5 разів	> 5 разів
	3-4 класи небезпеки	до 4 разів	4,1 - 6 разів	> 6 разів

Тривалість дії фактора, % за зміну – 90% = 0,9 зміни

У стовпчику 8: $X_{\text{факт.}} = X_{\text{ст.}} \cdot T,$
(1.1)

де $X_{\text{ст.}}$ - ступінь шкідливості або важкості робіт, що встановлена згідно „Критерій оцінки умов праці” (Додаток Б), та зазначається у графі 5 Карти умов праці;

T - відношення часу дії даного чинника до тривалості робочої зміни.

Якщо час дії цього чинника складає більше 90% робочої зміни (91%...100%), то T = 1.

Пил - фактична концентрація перевищує допустиму на 5 мг/м³ тому (до 2 разів – перший стовпчик) – 1 ступінь – 1 бал за шкідливість.

Таким чином фактична сума балів з урахуванням тривалості зміни – за 8 стовпчиком дорівнює 2,4 бали

Тому запропонований розмір доплати до тарифної ставки – 8 %